SUN’IY INTELLEKTGA ASOSLANGAN CHATBOTLARDAN FOYDALANISHNING YOLG‘IZLIK HISSIGA TA’SIRI

Ro‘ziboyev A’loxon Arabjon qizi
Farg‘ona davlat universiteti
Mustaqil izlanuvchisi Phd

Annotatsiya
Mazkur maqolada insonlar o’rtasida keng tarqalib borayotgan chatbotlardan foydalanishning yolg’izlik hissiga ta’siri, ularning salbiy va ijobiy jihatlari, insonlarning ijtimoiylashuviga ta’sir qilishi kabi xususiyatlari yoritildi. Jumladan, chatbotlarlardan foydalanish oqibatida insonga ta’sir qiladigan psixologik xususiyatlar, yolg’izlik hissini keltirib chiqaradigan sabablar ham o’rganildi.

Kalit so’zlar: *chatbotlar, yolg’izlik hissi, sun’iy intellekt, stress, introvert, virtual hayot, psixologik yordam*

KIRISH

Bugungi kunda axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi inson hayotining barcha sohalariga katta ta’sir ko’rsatmoqda. Ayniqsa, sun’iy intellekt texnologiyalarining taraqqiy etishi natijasida inson va kompyuter o’rtasidagi muloqot yengil bosqichga ko’tarildi.Shunday texnologiyalardan biri sun’iy intellektga asoslangan chatbotlar hisoblanadi.Hozirgi davrda chatbotlar ta’lim,tibbiyot, xizmat ko’rsatish, biznes va kundalik muloqot jarayonlarida keng qo’llanilmoqda. Ayniqsa, ChatGPT kabi zamonaviy chatbotlar foydalanuvchilar bilan tabiiy suhbat qurish imkoniyatiga ega bo’lib, insonlarda virtual suhbatdosh sifatida qabul qilinmoqda. Mazkur maqolada sun’iy intellektga asoslangan chatbotlardan foydalanishning insondagi yolg’izlik hissiga ijobiy va salbiy ta’sirlari tahlil qilinadi.

Sun’iy intellekt- bu kompyuter tizimlarining inson aqliga xos vazifalarni bajarish qobilyatidir. U inson kabi fikrlash, tahlil qilish, o’rganish va qaror qabul qilish imkonini beruvchi texnologiyalar majmuasidir. So’ngi yillarda sun’iy intellektning rivojlanishi natijasida chatbotlar ancha takomillashdi. Chatbot- foydalanuvchi bilanmatn yoki ovoz orqali muloqot qiluvchi dasturiy tizimdir. Zamonaviy chatbotlar tabiiy tilni qayta ishlash texnologiyalari yordamida inson nutqini tushunadi va mos javob qaytaradi. OpenAI tomonidan yaratilgan ChatGPT kabi tizimlar foydalanuvchi bilan tabiiy dialog olib boorish orqali insoniy muloqotga yaqin tajriba yaratmoqda. Bu holat esa chatbotlarning psixologik ta’sirini o’rganishga bo’lgan ilmiy qiziqishni oshirmoqda.

Psixologiyada yolg’izlik insonning o’zini ijtimoiy jihatdan ajralgan yoki emotsional qo’llab-quvvatlashdan mahrum his qilishi bilan tavsiflanadi. Yolg’izlik doimiy davom etganda insonning ruhiy va jismoniy salomatligiga salbiy ta’sir korsatishi mumkin. Tadqiqotlarga ko’ra, yolg’izlik hissi depressiv holatlarni kuchaytiradi, stress darajasini oshiradi, insonning ijtimoiy faolligini pasaytiradi, kommunikativ ko’nikmalarning sustlashishiga olib keladi. Zamonaviy raqamli jamiyatda insonlar orasidagi real ijtimoiy aloqalarning qisqarishi va virtual

muloqotning ortishi yolg’izlik hissining keng tarqalishiga sabab bo’lmoqda. Zamonaviy dunyoda internet va texnologiyalar rivojlanganiga qaramay, insonlar orasidagi samimiy muloqot kamayib bormoqda. Ijtimoiy tarmoqlarning keng tarqalishi, masofaviy ish va onlayn hayot tarzining kuchayishi ayrim insonlarda yolg‘izlik hissini kuchaytirishi mumkin. Yolg‘izlikning asosiy sabablari quyidagilar hisoblanadi:

-real ijtimoiy munosabatlarning yetishmasligi;
-stress va ruhiy bosim;
-oilaviy muammolar;
-introvert xarakter;
-internet va virtual hayotga ortiqcha bog‘lanish.

Shu sababli insonlar o‘z hissiyotlarini bo‘lishish uchun yangi virtual vositalarga murojaat qilmoqda. Chatbotlar esa bu ehtiyojni qisman qondira oladigan texnologiyalardan biri sifatida ko‘rilmoqda. Sun’iy intellektga asoslangan chatbotlarning asosiy ijobiy jihatlaridan biri — insonda suhbatlashayotganlik hissini uyg‘ota olishidir. Chatbot foydalanuvchining savollariga javob beradi, unga maslahat beradi va doimiy muloqot imkonini yaratadi. Bu esa ayrim insonlarda yolg‘izlik hissining vaqtinchalik kamayishiga yordam beradi. Ayniqsa, yolg‘iz yashovchi yoki do‘stlari kam insonlar chatbotlardan emosional yordam sifatida foydalanishi mumkin. Chatbotlar foydalanuvchini tinglayotgandek taassurot uyg‘otadi. Natijada inson o‘z fikrlarini erkin ifoda etadi va ruhiy yengillik his qilishi mumkin. Shuningdek, chatbotlarning yana bir afzalligi — ular doim mavjud bo‘lishidir. Inson istalgan vaqtda chatbot bilan suhbatlashishi mumkin. Bu esa ayrim foydalanuvchilar uchun qulaylik yaratadi.

Chatbotlarning foydali tomonlari bilan bir qatorda, ayrim salbiy ta’sirlari ham mavjud. Eng asosiy muammolardan biri — insonning virtual muloqotga haddan tashqari bog‘lanib qolishidir. Agar inson doimiy ravishda chatbot bilan suhbatlashsa, real insonlar bilan muloqot qilishga ehtiyoj kamayishi mumkin. Bu esa ijtimoiy munosabatlarning sustlashishiga olib keladi. Natijada inson jamiyatdan uzoqlashib boradi. Shuningdek, chatbotlar haqiqiy inson hissiyotlarini to‘liq tushuna olmaydi. Ular dasturlashtirilgan tizim bo‘lib, haqiqiy emosional yaqinlikni bera olmaydi. Ayrim foydalanuvchilar esa chatbotga haddan tashqari ishonib qolishi mumkin. Mutaxassislarning ta’kidlashicha, virtual suhbatga qaramlik insonning ijtimoiy faolligini kamaytiradi, real do‘stlik munosabatlariga salbiy ta’sir qiladi, ruhiy qaramlikni shakllantirishi mumkin. Shu sababli chatbotlardan foydalanishda me’yorni saqlash muhim hisoblanadi.

Bugungi kunda chatbotlar inson hayotining turli sohalariga kirib bormoqda. Ta’lim tizimida ular o‘quvchilarga yordam bermoqda, biznesda esa mijozlar bilan ishlash jarayonini yengillashtirmoqda. Tibbiyot va psixologiyada ham chatbotlardan foydalanish kengaymoqda. Kelajakda sun’iy intellekt texnologiyalarining yanada rivojlanishi bilan chatbotlarning imkoniyatlari ham ortib boradi. Ammo mutaxassislar insoniy munosabatlarning o‘rnini hech qanday texnologiya to‘liq bosa olmasligini ta’kidlamoqda. Chatbotlar yordamchi vosita sifatida foydali bo‘lishi mumkin, biroq

insonning asosiy emosional ehtiyoji real insoniy muloqot orqali qondiriladi. Shu sababli texnologiyadan foydalanishda muvozanatni saqlash muhimdir.

Xulosa qilib aytganda, sun’iy intellektga asoslangan chatbotlar zamonaviy texnologiyalarning muhim yutuqlaridan biridir. Ular insonlarga tezkor axborot olish, suhbatlashish va ruhiy yengillik topishda yordam bermoqda. Ayniqsa, ayrim insonlarda chatbotlar yolg‘izlik hissini vaqtinchalik kamaytirishi mumkin. Biroq chatbotlardan ortiqcha foydalanish real ijtimoiy munosabatlarning kamayishiga va virtual qaramlikning kuchayishiga olib kelishi ehtimoli mavjud. Shu sababli chatbotlardan oqilona va me’yorida foydalanish zarur. Kelajakda sun’iy intellektning inson ruhiyatiga ta’sirini yanada chuqurroq o‘rganish dolzarb masalalardan biri bo‘lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Russell S., Norvig P. Artificial Intelligence: A Modern Approach. Pearson Education, 2021.
2. Turkle S. Alone Together: Why We Expect More from Technology and Less from Each Other. Basic Books, 2017.
3. Goleman D. Emotional Intelligence. Bantam Books, 2005.
4. Zamonaviy psixologik va texnologik tadqiqotlar materiallari.